

TERMINÀLIA parla amb...

Michele Gazzola, professor de polítiques públiques de la Universitat de l'Ulster

Michele Gazzola
Udine (Itàlia), 1978

Michele Gazzola és professor d'administració i polítiques públiques a l'Escola de Ciències Polítiques i Socials aplicades de la Universitat de l'Ulster. Doctor en Gestió de la Comunicació Multilingüe per la Universitat de Ginebra, també té un màster en Economia Política per la Universitat de York i és

llicenciat en Economia de les Administracions Públiques i de les Institucions Internacionals per la Universitat L. Bocconi de Milà. S'ha especialitzat en l'anàlisi i l'avaluació de polítiques lingüístiques i en l'estudi dels aspectes econòmics i socials del plurilingüisme. Es tracta d'un perfil de recerca plena-

ment interdisciplinari i internacional; ha treballat i ha estat professor visitant en diverses universitats de països diferents. Actualment és sotsdirector de la revista *Language Problems & Language Planning*.

Com a especialista en política i administració pública, per què us ha preocupat la política lingüística universitària?

L'estudi de les polítiques públiques comprèn tots els àmbits d'actuació de l'Estat, en totes les seves estructures institucionals (Govern central, autonòmic i local). Quan parlem de polítiques públiques és habitual pensar en intervencions públiques en alguns àmbits importants de l'«estat del benestar» modern, com ara les pensions, les prestacions d'atur, l'educació pública i la sanitat. De fet, la majoria d'investigadors en polítiques públiques treballen en aquestes àrees. Les polítiques lingüístiques, però, també són polítiques públiques. La política lingüística és, de fet, una forma particular de política pública que es proposa influir en l'estructura i les funcions socials d'una llengua i, per tant, en el seu ús i aprenentatge.

Com la resta de polítiques públiques, les polítiques lingüístiques també s'han de planificar, aplicar i, finalment, avaluar

amb criteris fonamentals com l'eficàcia i l'equitat. Les polítiques lingüístiques tenen dues característiques particulars que les distingeixen de la majoria de la resta de polítiques públiques: sovint són multidimensionals i transversals.

Quines singularitats l'interessen d'aquestes polítiques lingüístiques en contextos universitaris o de llengües minoritàries o minoritzades?

Les polítiques lingüístiques de suport a les llengües minoritàries, per exemple, comprenen simultàniament àmbits diversos com l'Administració pública, les escoles, els jutjats, la toponímia, la sanitat, etc. I això no ens ha d'estranyar: la llengua és l'eina a través de la qual ens comuniquem en tots els àmbits socials (o dominis, si emprem un terme de la sociolingüística) i, per tant, és normal que la política lingüística sigui multidimensional i transversal. Les polítiques lingüístiques universitàries són un cas interessant de polítiques públiques que afecten l'ensenyament terciari. Almenys a Europa, la majoria de les universitats són públiques. Tot i que

acostumen a tenir una gran autonomia, queden dins de l'àmbit de les intervencions públiques. Això explica que, a més dels lingüistes, els investigadors de les polítiques públiques també s'interessin per analitzar les polítiques lingüístiques universitàries, especialment per tal d'avaluar-ne els efectes.

Hi ha la idea molt estesa, especialment en l'àmbit de la recerca, que és necessari l'ús d'una sola llengua internacional per garantir la comunicació científica, per la qual cosa la immensa majoria de revistes científiques publiquen únicament en anglès. És realment necessària una sola llengua per garantir la comunicació científica universal? Ho és igual en tots els àmbits de coneixement?

Aquesta és una qüestió molt més complexa. Sovint sentim dir que l'anglès avui té el mateix paper que el llatí en el passat, però no és així. En primer lloc, el llatí no ha estat mai una llengua franca global; com a molt ho ha estat a escala europea i, en tot cas, d'una elit restringida. No ens consta que els intel·lectuals

xinesos de l'edat mitjana escrivissin en llatí. Per acabar, obviem que la ciència a l'Europa moderna va començar a avançar enormement quan vam abandonar el llatí i vam utilitzar les llengües vernacles (o llengües nacionals). El llatí ja havia esdevingut una barrera per a la producció i la difusió del coneixement, perquè ja no era la llengua en què els investigadors pensaven, parlaven i divulgaven la cultura al públic. La ciència pot conviure amb el multilingüisme. Entre 1800 i bona part del segle XX, la ciència i la investigació internacionals es van comunicar en anglès, francès, alemany i, fins i tot, en altres llengües, i no sembla que això alentís el progrés científic.

El multilingüisme no és, per se, un obstacle per a la comunicació científica i la recerca. El que desincentiva el multilingüisme científic en realitat no és la necessitat d'una *lingua franca* única

Tanmateix, es podria contraargumentar que aquell era un món eurocèntric. És cert, però, que gràcies a l'extraordinari desenvolupament de la traducció automàtica i als avenços recents en intel·ligència artificial, molts textos, articles i llibres digitals seran accessibles tot i no estar redactats en anglès. El multilingüisme no és, per se, un obstacle per a la comunicació científica i la recerca. El que desincentiva el multilingüisme científic en realitat no és la necessitat d'una *lingua franca* única. Els veritables obstacles són les editorials científiques internacionals i els sistemes d'avaluació de la recerca. No vull defensar cap teoria de la conspiració, siguem clars. Són problemes estructurals. Un dels factors que més va afavorir la difusió de l'anglès com a llengua científica mundial va ser l'ús (i l'abús) d'indicadors bibliomètrics calculats a les bases de dades editorials d'uns quants gegants de l'edició científica. Pensem en indicadors

que es basen en citacions, com el factor d'impacte d'una revista i l'índex H. No disposem de l'espai per presentar-los amb detall, però són indicadors segons els quals el «valor» d'una publicació és directament proporcional al nombre de citacions que rep, i no es fa cap distinció entre citacions «bones» i «dolentes», és a dir, adreçades a criticar o desacreditar els resultats d'una aportació científica. És evident que el nombre de citacions depèn tant de les capacitats lingüístiques del lector per comprendre el contingut d'un article com del tipus i el nombre de revistes indexades a les bases de dades editorials. Els índexs bibliomètrics, per tant, afavoreixen estructuralment les publicacions en les llengües més difoses, en particular l'anglès, que és una de les llengües més parlades del món. Per tant, les editorials internacionals tenen pocs al·licients per publicar revistes en idiomes diferents de l'anglès, perquè saben que, segurament, tindran menys citacions (el castellà podria ser-ne una excepció). El segon factor estructural es refereix als sistemes nacionals d'avaluació, dels quals depenen el finançament de la recerca i la carrera professional del personal investigador. Aquests sistemes sovint premien, a priori, les publicacions en anglès, percebudes com a «internacionals» en si mateixes, fet que proporciona als investigadors un gran incentiu per deixar d'escriure en la llengua pròpia. La tendència al monolingüisme en la comunicació científica no afecta igual totes les disciplines. Les disciplines predominantment nacionals, com ara el dret, n'estan en part exemptes, així com determinades àrees de les humanitats. Però la tendència és l'anglització. El cas del Fondo Italiano per la Scienza (FIS) n'és representatiu i ha provocat un gran enrenou: inaugurat l'any 2021, finança projectes de recerca que es duren a terme exclusivament en universitats italianes i l'única llengua admesa per a la presentació de projectes és l'anglès, independentment de la disciplina (fins i tot en àrees com la història de la llengua italiana o el dret constitucional).

Així doncs, la internacionalització de la universitat no hauria d'implicar, necessàriament, l'adopció de l'anglès com a llengua d'ensenyament?

No crec que la internacionalització de les universitats impliqui necessàriament l'adopció de l'anglès com a llengua d'ensenyament, però hi ha forts motius que l'afavoreixen. Una cosa és comunicar-se entre companys en un congrés o per escrit, i una altra és comunicar-se amb els estudiants. La diversitat lingüística no és una barrera infranquejable en l'ensenyament: les llengües es poden aprendre. Reflexionem-hi una mica. Per què s'espera que una cuidadora indonèsia de cinquanta anys que va emigrar a Europa adquireixi un bon coneixement de la llengua del país d'acollida (i, en el cas d'Itàlia, fins i tot del dialecte local) per treballar amb la

Si el professorat acabat d'incorporar no pot ensenyar en la llengua local quan és contractat i no se li exigeix que l'apregui en un termini raonable, les universitats es veuran cada cop més obligades a canviar cap a un ensenyament en anglès

gent gran, però no s'exigeix als brillants universitaris de vint anys cap esforç per adoptar-la? No és injust? Hi ha factors estructurals que, tanmateix, empenyen cap a l'ensenyament només en anglès. En primer lloc, com ja s'ha dit, com més s'estengui l'anglès com a única llengua de la producció científica, més difícil serà. En segon lloc, moltes universitats volen atraure professors estrangers per tal d'«internacionalitzar-se». Però si el professorat acabat d'incorporar no pot ensenyar en la llengua local quan és contractat i no se li exigeix que l'apregui en un termini raonable, les universitats es veuran cada cop més obligades a canviar cap a un ensenyament en anglès. El tercer factor que impulsa el mono-

Fot: Arxiu personal

lingüisme en l'ensenyament rau en els rànquings internacionals d'universitats, en particular les classificacions britàniques QS i Times Higher Education (THE), dos rànquings que mesuren la qualitat d'una universitat amb indicadors que premien el percentatge d'estudiants i professorat estrangers. Per pujar-hi posicions, les universitats tenen un fort incentiu per canviar a l'anglès com a llengua d'ensenyament, i així poden orientar-se alhora a un mercat d'estudiants nacional i internacional. La política lingüística serveix, precisament, per abordar aquests problemes estructurals.

El resultat de l'ús gairebé exclusiu de l'anglès com a llengua de comunicació científica internacional té com a conseqüència que tota la terminologia nova es creï i s'usi principalment en anglès. Si es manté la tendència actual, és possible que moltes llengües

deixin de ser aptes per a la comunicació científica i acadèmica per falta d'una terminologia adaptada a la llengua pròpia? Hi ha indicis que això estigui passant?

Umberto Eco deia que una llengua és un dialecte amb una universitat. Si una llengua ja no s'utilitza per a la comunicació científica o esdevé incapaç d'expressar la complexitat del coneixement, perd progressivament funcions socials importants. La terminologia és, sens dubte, un component important de la vitalitat d'una llengua, però no és l'únic. Els préstecs i els calcs lingüístics són un fenomen fisiològic en el contacte lingüístic. El problema, en tot cas, és la intensitat i la rapidesa amb què els anglicismes crus (és a dir, no adaptats) entren en la llengua, no només en l'acadèmica sinó també en la comuna, i sovint resulten difícils d'entendre per a la gent. Els lingüistes distingeixen

correctament entre l'estructura i l'ús de la llengua. Els préstecs i els calcs són qüestions estructurals. Però l'estructura i l'ús, òbviament, estan interrelacionats. Un dels lingüistes italians més importants, Luca Serianni, que va morir tràgicament l'any 2022, afirmava: «Una llengua que renuncia a expressar-se en àrees culturalment centrals, com la ciència i la tecnologia, està destinada a convertir-se en un dialecte molt respectable en molt pocs anys: apte per a la comunicació quotidiana i la poesia, però inadequat per afrontar la complexitat del present i l'abstracció inherent als processos intel·lectuals». Aquesta és, per tant, una qüestió política, social i econòmica. Si les llengües modernes

Les elits anglòfones se senten com a casa a totes les grans metròpolis globals. El procés d'anglització mundial corre el risc de conduir a una «diglòssia neomedieval»

perden les seves funcions «elevades», es crea una fractura sociolingüística, tal com l'anomenava el lingüista francès Luis-Jean Calvet, la qual també esdevé una fractura social entre el poble i les elits. D'una banda, les elits anglòfones, que se senten com a casa a totes les grans metròpolis globals; de l'altra, la població local, que en la majoria dels casos quedaria exclosa de la comunicació tecnicocientífica o, en tot cas, amb dificultats per entendre-la. I doncs, no era aquesta la situació a l'edat mitjana? Segons el lingüista alemany Jürgen Trabant, de fet, el procés d'anglització mundial corre el risc de conduir a una «diglòssia neomedieval».

És cert que hi ha correlació entre la qualitat de l'ensenyament i el fet d'impartir la docència en la llengua estrangera del docent (com l'anglès) i no en la llengua pròpia?

Hi ha estudis que demostren una correlació negativa entre l'ensenyament i l'aprenentatge en anglès com a llengua segona i la qualitat de la transmissió dels coneixements. Els investigadors Olle Bälter, Viggo Kann i Chantal Mutimukwe (del Royal Institute of Technology, Estocolm) i Hans Malmström (Chalmers University of Technology, Göteborg) mostren en un estudi publicat enguany els resultats d'un experiment ben interessant. Van dividir aleatòriament uns 2.300 estudiants suecs d'un curs d'autoaprenentatge d'iniciació a la programació, completament virtual, en dues versions idèntiques en anglès i en suec. Van concloure que els que van estudiar en suec van contestar correctament, de mitjana, un 73 % més de preguntes de la prova. Juliana Bernhofer i Mirco Tonin, investigadors de la Libera Università di Bolzano, van mesurar l'impacte de la llengua d'ensenyament en les notes dels estudiants d'aquest centre, on els estudiants, independentment de la seva tria, assisteixen a classes i fan exàmens en italià, alemany i anglès. Bernhofer i Tonin demostren que fer un examen en una segona llengua comporta una disminució de la nota al voltant del 9,5 % i un augment dels repetidors. Això no vol dir que s'hagi d'evitar l'aprenentatge en una llengua estrangera. Al contrari, és una bona manera d'aprendre-la millor, tal com saben els estudiants que van a estudiar a l'estranger mitjançant el programa Erasmus. Crec, tanmateix, que no és bona idea generalitzar l'ensenyament en anglès a universitats de fora dels països anglosaxons. Seria millor estudiar en la llengua materna de cadascú i aprendre l'anglès al centre d'idiomes de la universitat. A més del factor pedagògic, també hem de tenir en compte altres factors polítics. Cada cop és més habitual que els estudiants estudiïn només en anglès a partir dels estudis de grau i que continuïn estudiant en aquesta llengua en els màsters. Aquests alumnes no estaran mai en contacte amb el repertori tecnicocientífic de la seva llengua materna; en el futur, probablement, els serà difícil ensenyar i treballar en la seva llengua. No hi estaran acostumats. Això podria ser un problema, perquè encara necessitem metges, enginyers i economistes que siguin capaços de comuni-

car-se amb els pacients en la llengua local, o d'escriure informes, assessorar els responsables públics i treballar a l'Administració pública principalment en les llengües nacionals i no només en anglès. Una universitat que duu a terme ensenyament i investigació només en anglès sembla una torre d'ivori, més que no pas un component fonamental de la vida cultural i civil d'un país.

Una universitat que duu a terme ensenyament i investigació només en anglès sembla una torre d'ivori, més que no pas un component fonamental de la vida cultural i civil d'un país

Quin és l'estat de salut del multilingüisme a les universitats de la Unió Europea?

La meua impressió és que, malauradament, no és encertat parlar de multilingüisme a les universitats europees. Estem passant d'un monolingüisme «nacional» a un monolingüisme «internacional». Abans només s'ensenyaven llengües nacionals; ara, la tendència és promoure l'ensenyament només en anglès. Actualment, potser estem vivint una fase de transició en què s'observa la coexistència de l'anglès amb la llengua nacional (o en el cas de Catalunya, amb les llengües regionals i la llengua de l'Estat), però és un futur incert. La pregunta de debò és quin serà el grau d'anglització de les universitats. Hi ha universitats que ofereixen programes en diverses llengües, amb acords d'intercanvi amb altres països en el marc de programes de grau conjunts, però són una minoria. En la majoria dels casos, les paraules «internacionalització» i «multilingüisme» signifiquen oferir programes de grau exclusivament en anglès a països no anglòfons. Als Països Baixos, la majoria de màsters ja s'imparteixen en anglès i, en algunes universi-

tats, també la majoria dels graus. El passat mes de juny, Robbert Dijkgraaf, el ministre d'ensenyament holandès, va presentar un projecte de llei que obligaria les universitats a oferir en holandès almenys dos terços de l'ensenyament dels estudis de grau, però de moment és només una proposta. El 2021, a Dinamarca, el Govern va limitar el nombre de places als cursos impartits només en anglès per intentar promocionar el danès a la universitat, tot i que enguany han tornat a canviar de parer. A Suècia i Noruega ja hi ha lleis que exigeixen el compromís de l'Estat per garantir que el suec i el noruec continuïn sent llengües «completes», és a dir, llengües dotades d'un lèxic i d'un estatus formal i simbòlic per poder ser usades en tots els àmbits socials. El problema real, però, no és la manca de lleis; el problema són els factors estructurals que afavoreixen actualment l'anglès. Les universitats han de pujar posicions als rànquings QS i THE i això es converteix en un incentiu per fomentar l'ús de l'anglès a la docència. La societat en conjunt, però, té l'incentiu de preservar l'ús de la llengua nacional en tots els àmbits. La política lingüística serveix, precisament, per reduir la tensió entre aquests dos sistemes d'incentius en conflicte.

Quins reptes creieu que tenen les universitats europees amb relació al manteniment i el foment del multilingüisme de la Unió Europea? Quin rol creieu que haurien d'assumir?

En primer lloc, cal superar el paradigma dels rànquings QS i THE, i substituir-los per un nou rànquing europeu que inclogui indicadors orientats a fomentar el multilingüisme en la docència i la recerca. En lloc d'utilitzar el «percentatge d'estudiants estrangers» com a indicador de la qualitat de la recerca, podríem utilitzar aquests altres dos indicadors: «percentatge d'estudiants estrangers que acaben estudis amb un nivell C1 en la llengua local» i «percentatge d'estudiants nacionals que acaben els estudis amb un nivell B2 en una altra llengua» (C1 i B2 corresponen als nivells del Marc europeu comú de referència per a les llengües, MECR). Així, les universitats tindrien incentius per emprar més llengües en l'ensenyament per a tots els

Cal vincular una part important del finançament europeu i nacional de les universitats amb indicadors que fomentin el multilingüisme

estudiants, siguin nacionals o estrangers. Finalment, cal vincular una part important del finançament europeu i nacional de les universitats amb indicadors que fomentin el multilingüisme, utilitzant mecanismes similars als aplicats en la promoció de la igualtat de gènere. Em temo, però, que iniciatives lloables com l'EPICUR European Model Language Policy, desenvolupada per la European University Alliance, estan condemnades al fracàs perquè es basen simplement en l'exhortació a donar espai a les llengües, sense incidir en els mecanismes d'incentivació econòmica que afavoreixen aquest monolingüisme.

El Tribunal Constitucional italià (Sentència 42/2017, de 24 de febrer de 2017) es va pronunciar amb relació a la constitucionalitat d'una sentència sobre el fet que algunes universitats italianes oferissin màsters només en anglès. Els jutges van argumentar que la internacionalització no pot araconar la llengua italiana a una posició marginal i subordinada, però va desestimar-ne la inconstitucionalitat. Aquesta resolució judicial establia, però, que s'ha de garantir una gestió democràtica de la globalització lingüística que respecti el multilingüisme i la diversitat cultural. Quin impacte ha tingut aquesta resolució judicial? Heu constatat algun canvi? S'han impulsat accions per corregir-ho?

La sentència del Tribunal Constitucional italià no va tenir cap impacte concret perquè es va eludir. Els impulsors de la causa judicial contra el Politecnico di Milano, després de guanyar al Tribunal Constitucional l'any 2017, van demanar que s'apliqués la sentència, però el Politecnico va continuar impartint cur-

sos exclusivament en anglès. Per això, el professorat va demanar un *giudizio di ottemperanza* (procés destinat a fer que s'executin les sentències dictades contra l'Administració) per obligar la universitat a complir-la. El novembre de 2019, el Consell d'Estat va desestimar el recurs, tot afirmant que per complir la sentència n'hi ha prou que no tots els cursos (o mòduls) d'una titulació siguin en anglès. Així, encara que no sigui possible passar exclusivament a l'ensenyament en anglès, a la pràctica, per complir la sentència del Tribunal, n'hi ha prou d'incloure alguns cursos en italià en un programa de grau en anglès, potser assignatures poc importants o optatives. D'aquesta manera, es va buidar de contingut pràcticament per complet la sentència del Tribunal Constitucional italià. Diverses universitats continuen ensenyant exclusivament en anglès i ofereixen en italià només al-

guns cursos marginals, com a mesura purament estètica. El Ministeri d'Universitats italià, el MUR, és partidari de l'anglicització dels estudis de grau i de la recerca, atès que es perceben com a eines d'«internacionalització». A més del cas ja esmentat del FIS, vull recordar el cas del Progetti di Rilevante Interesse Nazionale (PRIN). Fins al 1997, les propostes de projectes es redactaven sempre en italià. Des de 1998, es demanava als candidats que les emplenessin en italià i en anglès, per tal d'augmentar el nombre d'avaluadors internacionals. Des del 2015, les sol·licituds es podien presentar en italià o en anglès a elecció del sol·licitant. Des del 2017, però, la sol·licitud de la convocatòria de finançament PRIN només es pot redactar en anglès, amb una versió italiana adjunta opcional. En poc més de vint anys hem passat del monolingüisme italià al monolingüisme anglès. El «multilingüisme» va ser només una fase tran-

Foto: Arxiu personal

sitòria, exactament tal com succeeix en l'ensenyament. L'expresident de l'Accademia delle Crusca, Claudio Marazzini, en un seminari digital que vaig organitzar aquesta primavera, va afirmar que a Itàlia hi ha una part important de les elits que impulsa l'ús de l'anglès en detriment de l'italià en entorns professionals, de docència i de recerca. El Govern actual de dretes ha presentat un projecte de llei que protegiria l'italià de l'abús de l'anglès en àmbits com la comunicació pública i les universitats. Es tracta del Projecte de llei C. 734, presentat el 23 de desembre de 2022 pel diputat Fabio Rampelli, actual vicepresident de la cambra baixa italiana i membre del partit

A Itàlia hi ha una part important de les elits que impulsa l'ús de l'anglès en detriment de l'italià en entorns professionals, de docència i de recerca

Fratelli d'Italia. El projecte de llei es titula «Disposicions per a la tutela i la promoció de la llengua italiana, i de creació del Comitè per a la Tutela, la Promoció i la Valorització de la Llengua Italiana». Les reaccions a aquesta proposta han estat variades i, de fet, presenta alguns punts problemàtics. Ja veurem com acaba tot plegat...

Ha perdut la Unió Europea una oportunitat de disputar l'hegemonia a l'anglès fent una política a favor del multilingüisme?

Tot i que la UE té un règim amb vint-i-quatre llengües oficials, s'ha convertit de facto en una administració pública internacional predominantment anglòfona. Amb l'excepció del Tribunal de Justícia de la Unió Europea (TJUE), que treballa internament en francès, i del Parlament Europeu, que funciona de manera realment multilingüe, la llengua de treball administrativa interna de la resta d'institucions, òrgans i agències és gairebé

sempre l'anglès. Les altres llengües són sobretot llengües de traducció (humana o automàtica). Entre el 2007 i el 2010, hi havia cartera sobre multilingüisme, el titular de la qual era el comissari Leonard Orban. Durant aquell període, la Direcció General de Traducció (DGT) de la Comissió Europea era competència d'Orban. En els anys següents, la cartera de multilingüisme es va fusionar amb la d'ensenyament (el nom de la qual canvia tot sovint, en funció de qui presideix la Comissió) i finalment va suprimir-se del tot. La DGT depèn ara de la Comissaria de Pressupost i Administració. En definitiva, fins al 2010 el multilingüisme era una prioritat europea, i ara s'ha rebaixat a un simple servei administratiu. La plantilla de la DGT va passar de 2.375 a 2.125 persones entre el 2016 i el 2021; el personal del Servei Comú d'Interpretació de Conferències (SCIC), que assegura la interpretació a la Comissió i a altres institucions i organismes, va passar de 794 a 761. El pressupost de traducció (incloses les mesures de suport) a la Comissió entre el 2014 i el 2021 va baixar de 15,7 milions d'euros a 11 milions d'euros, mentre que el pressupost d'interpretació va minvar de 22,7 milions d'euros a 16,4 milions d'euros en el mateix període. En els darrers anys s'ha tendit a donar a l'anglès una posició de privilegi, fins i tot en les resolucions i les declaracions europees, impensable fa deu o quinze anys. El Parlament Europeu, per exemple, va destacar la importància de l'aprenentatge de les llengües estrangeres en la seva resolució de l'11 de novembre de 2021 (https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0452_ES.html) sobre l'espai europeu d'educació superior: un enfocament global comú. El paràgraf 29 indica que el Parlament «subratlla la importància d'aprendre llengües estrangeres, en particular de l'anglès». L'informe final de la Conferència sobre el Futur d'Europa, de maig de 2022, també subratlla la importància de l'aprenentatge d'altres llengües, tot i que l'anglès hi rep una importància especial. La proposta 48, «Cultura i intercanvis», suggereix, de fet, que «a partir de l'ensenyament primari hauria de ser obligatori que els nens assolissin el nivell de competència més alt possible en una llengua europea activa diferent de la pròpia. Per tal de facilit

tar la capacitat dels ciutadans europeus de comunicar-se amb grups més enllà dels seus compatriotes i com a factor de cohesió europea, els estats membres haurien de fomentar l'aprenentatge de la llengua dels estats membres de la UE veïns immediats de les àrees transfrontereres i l'assoliment d'un estàndard certificable en anglès». Fa vint anys, la UE recomanava aprendre dues llengües estrangeres, a més de la llengua pròpia. Es manté la mateixa recomanació, però a la pràctica sembla que s'aconsella a les noves generacions que aprenguin bé l'anglès i, després, si tenen temps, estudiïn una mica la llengua o les llengües d'un país veí. A la vista dels fets, no em

No em sembla que hi hagi cap intent de la UE per contrarestar l'hegemonia de l'anglès i adoptar una política a favor del multilingüisme

sembla que hi hagi cap intent de la UE per contrarestar l'hegemonia de l'anglès i adoptar una política a favor del multilingüisme. De fet, em sembla que fan justament el contrari. Paradoxalment, la sortida del Regne Unit de la UE, el Brexit, ha reforçat el paper de l'anglès a la Unió. En comptes d'aprofitar-ho com a oportunitat per recuperar la força de la resta de llengües europees, especialment les més parlades, el Brexit ha estat l'excusa perfecta per reforçar encara més la posició hegemònica de l'anglès, vista per molta gent (de manera incorrecta a parer meu) com una llengua de treball neutra, una mena d'esperanto. És realment curiós que sempre s'hagi criticat l'esperanto pel defecte de no estar vinculat a cap cultura en concret. Aquesta característica, en canvi, esdevé de sobte un punt fort de l'anglès a la UE.

Com es beneficiaria Europa de la inclusió d'una perspectiva multilingüe en la política lingüística universitària i en la recerca?

La Unió i els seus estats membres, si volen ser seriosos, haurien de preveure incentius econòmics i professionals que premiïn l'ús real de múltiples llengües en la recerca i la docència universitàries. Es podria començar, per exemple, amb una reforma del rànquing U-Multirank, finançat per la Comissió Europea. El rànquing U-Multirank, que es va publicar per primera vegada l'any 2014, proporciona un sistema de criteris i indicadors de comparació de les universitats. Encara no és, però, un rànquing pròpiament dit, com el QS o THE, basat en puntuacions. En canvi, és un sistema que l'usuari pot personalitzar per comparar diverses universitats. L'U-Multirank pot presentar classificacions generals per disciplina, però sense assignar puntuacions a les universitats. Atesa la seva complexitat i la manca d'un índex numèric classificatori clar i inequívoc, els usuaris i els mitjans de comunicació l'ignoren. De totes maneres, l'U-Multirank es podria reconvertir en un rànquing real d'universitats europees que tingui en compte el multilingüisme en la docència i la recerca, tot introduint indicadors que reflecteixin la promoció

del multilingüisme. El finançament de la recerca es podria vincular a aquests indicadors com a criteri preferent per a l'obtenció de fons de recerca per ser utilitzats en una universitat, per exemple. Es podria incloure la promoció del multilingüisme com a criteri transversal d'èxit dels projectes de recerca del programa Horizon Europe, com ja succeeix amb la promoció de la igualtat de gènere. Sense incidir més en la definició dels indicadors d'avaluació utilitzats en els rànquings, en el finançament i en els incentius estructurals als quals responen les universitats, la política lingüística europea en matèria de promoció del multilingüisme a les universitats té unes perspectives ben minses de ser efectiva.

Quines estratègies creieu que podrien adoptar les institucions i els estats membres de la Unió Europea en el context d'internacionalització actual per fomentar les llengües minoritàries i minoritzades?

Depèn molt del tipus de llengua minoritària. Hi ha llengües minoritàries o minoritzades que parlen milions de

persones, com el català, i llengües que parlen unes desenes de milers de persones, com el ladí a les Dolomites. A més, hi ha llengües com el friülà, que parlen centenars de milers de persones però que no tenen (encara) una tradició d'ús administratiu sòlida i són totalment absents de la docència universitària. Convé avançar gradualment per promoure les llengües minoritàries o minoritzades a la universitat. En primer lloc, hi ha d'haver una base sòlida de parlants joves. En segon lloc, hi ha d'haver una actitud ideològica favorable a l'ús de les llengües minoritàries a la universitat. Si aquestes condicions no hi són, la promoció de la llengua de les minories en l'ensenyament universitari es llegiria com una fugida cap endavant o com una obligació. De fet, les llengües minoritàries tenen dos grans competidors a la universitat: no només la llengua de la majoria, sinó també l'anglès.

CONSELL DE REDACCIÓ